

hjemmestyre igen. Valget den 6. november 1946 gav et flertal af samhörighedspartier i lagtinget, der sammen med regering og rigsdag skabte en ny hjemmestyreordning. Den sendte man klog af skade (?) ikke til folkeafstemning, men lod vedtage i lagting, folkeeting og landsting.

Andre temaer end afstemningen i 1946 er behandlet i bogen. F.eks. statsminister Knud Kristensens tendens til at have personlig politik ved siden af regeringens, som også er kendt fra Sydslesvigspørgsmålet (Bjarne W. Frederiksen: Danmarks Sydslesvigpolitik, 1971).

Alt i alt kan det anbefales at inddrage bogen i en universitetsundervisning. Den giver meget stof at arbejde med.

Axel Kjær Sørensen

Jens Brøsted: *Et beskåret hjemmestyre – et kritisk essay om den grønlandske hjemmestyreordning*. (Rhodos, 1979). 150 sider.

Det er en væsentlig bog, forskningsstipendiat ved Eskimologisk Institut, Jens Brøsted, har skrevet. Den er skrevet med et smittende engagement. Gennemgangen af hjemmestyrebetænkningen, udkastene til den og debatten om den er minutiøs grundig og vil være til nytte for enhver, der vil beskæftige sig med den, også selv om man vil interessere sig for andre spørgsmål, end dem der har optaget Brøsted. Dertil kommer, at forfatterens omfattende viden om grønlandske forhold styrer ham uden om mange af de faldgruber, som et analyseapparat, der er udviklet i en europæisk-amerikansk sammenhæng, ellers let ville føre ind i. Det er ikke nogen afbalanceret vurdering, men et engageret advokatur for grønlændernes rettigheder som et folk.

Brøsted viser, at hjemmestyreord-

ningen er blevet til som et samspil mellem danske og grønlandske interesser. I behandlingen viser de grønlandske interesser sig at være dem, der kommer til udtryk i »de strømninger i det grønlandske samfundsliv, som førte til kravet om et grønlandsk hjemmestyre« (s. 14). Det vil i alt væsentligt sige den »nye politik«, som med Lars Emil Johansen, Moses Olsen og Jonathan Motzfeldt fik fodfæste i grønlandsk politik i 1971, og som i 1977 blev til partiet Siumut, der nu med flertal i det nye landsting har sat sig på landsstyrelsen. Udover Siumut er senere det lille parti Inuit Ataqatigît (Inuit-Sammenlutningen) kommet til. Brøsted kunne have trukket de grønlandske rødder til kravet/ønsket om hjemmestyre længere tilbage end efteråret 1972, hvor det blev fremsat i landsrådet, ved at have inddraget Holsteinsborg-konferencen 1970, hvor ikke mindst den afsluttende resolution fra ungdommen indeholdt sådanne tanker, især i den grønlandske version, hvor målet opstilledes som »nangminerssornerulingssaq«, præcis det udtryk, som begrebet hjemmestyre senere blev oversat ved. Underskrifterne var blandt andet Lars Emil Johansen og Arqaluk Lynge. Disse kredses som de ægte grønlandske, og mest ægte er Inuit Ataqatigît, fordi den er bedst i overensstemmelse med »den grønlandske vælgers almene kulturelle udstyr« (s. 112). Derved overses/bagatelliseres den betragtelige del af den grønlandske opinion, der senere har samlet sig om partiet Atassut (Samhörighed), ca. halvdelen af vælgerne. Brøsted sætter de således definerede grønlandske interesser i sammenhæng med de teorier om oprindelige fælles rettigheder, som er blevet udviklet omkring de amerikanske indianeres kamp for at forbedre deres vilkår. Således kommer han frem til, at det grønlandske krav om hjemmestyre er baseret på

et krav om at blive anerkendt som et oprindeligt folk med de folkeretlige konsekvenser, det indebærer for at styre sine egne ressourcer, og hvor et hjemmestyre derfor må have karakter af at anerkende oprindelige folkelige rettigheder, der altid har eksisteret, og derved få en mellemfolkelig status.

Det er ubestrideligt, at Siumut i hvert fald i den senere del af hjemmestyredebatte har argumenteret ad disse baner, og det er ubestrideligt, at »den nye politik«, der førte frem til hjemmestyrekravet, var en reaktion mod det danske påtryk i Grønland som følge af politikken efter nyordningen i 1950. Faren ved fremgangsmåden for en korrekt beskrivelse af situationen i Grønland ligger alene i underspilningen af de kredse, der ikke tog samme udgangspunkt som Siumut, men det er jo heller ikke en advokats opgave at sørge for, at andre end klientens synspunkter kommer frem. Det eneste sted i hjemmestyreloven, hvor Brøsted finder, at hele diskussionen om »oprindelige rettigheder« er slået igennem, er i § 8 stk. 1. »Den fastboende befolkning i Grønland har grundlæggende rettigheder til Grønlands naturgivne ressourcer«. Ved at tolke dette som anerkendelse af en allerede eksisterende ret og ved videre at sætte lighedstegn mellem »den fastboende befolkning« og begrebet »det grønlandske folk« samt ved i »grundlæggende rettigheder« at inkludere »ejendomsret«, kommer Brøsted frem til, at dermed er Siumuts maksimalkrav: det grønlandske folk har ejendomsret til den grønlandske undergrund, anerkendt. Det er blændende procedure, men en evt. fremtidig dommer må naturligvis også høre modpartens advokat og dertil have større erfaring i at vurdere juridisk argumentation end nærværende anmelder, før Brøsteds fortolkning har stået sin prøve. Det danske udgangs-

punkt finder Brøsted i den statslige sfære, især i Ministeriet for Grønland. Det vises, at her var man, inden hjemmestyrekravet blev rejst i landsrådet, i færd med at lægge flere opgaver ud til de grønlandske kommuner og landsrådet (Byrde- og opgavefordelingsudvalget nedsat 1970) i parallel til kommunalreformen i Danmark pr. 1/4 1970. Derfor kom efter Brøsteds opfattelse hjemmestyrekravet som en kærkommen lejlighed til at gennemføre dette under udseende af, at man derved imødekom de grønlandske ønsker. Dertil kom, at de sociale problemer i Grønland ikke kunne styres i det eksisterende politiske system, hvorfor Ministeriet for Grønland efter Brøsteds mening var nødt til at skabe et nyt system, så udviklingen stadig kunne holdes under kontrol, og centralmagts eksistens legitimeres. Tolkningen af statens adfærd i systemteoretiske rammer er et forsøg på at forklare det vitterlige sammenstød i vurderingerne fra grønlandsk (Siumuts) og dansk side. Helt tryk er man dog ikke ved forfatterens begrebsanalyse af systemteori, der munder ud i at tillægge »staten« de generelle træk, som systemteorien hævdes at hvile på. Men det er dygtigt gjort (s. 113-20). Også med hensyn til det teoretiske udgangspunkt finder Brøsted med sikker hånd, at statens ikke var baseret på oprindelige folks rettigheder, men på uddelegering af en statslig ret (*imperium in imperio*) med iboende teoretisk mulighed for at kunne tage retten tilbage igen. Hjemmestyret får i denne opfattelse en statsretlig – ikke mellemfolkelig – status. Det går Brøsted hårdt i rette med, fordi det derved ikke imødekommer »de strømninger i det grønlandske samfundsliv, som førte til kravet om hjemmestyre« (s. 14), og han spår hjemmestyreordningen en kort levetid, såfremt man fra dansk side ikke stiller sig meget imøde-

kommende over for de grønlandske revisionskrav i den retning. Dette kunne nok have været på sin plads, om forfatteren her havde anstillet nogle betragtninger over, om den danske fastholden ved et statsretligt hjemmestyre ud over at hvile på formel grundlovsjura kunne forklares ved, at statens forhandlere netop tog grundlovens omfavelse af Grønland i 1953 alvorligt og i den så den bedste garanti for at fastholde en dansk forpligtelse til også fremover at yde de betragtelige overførsler til det grønlandske samfund.

I den detaljerede gennemgang af, hvordan ordningens enkelte dele nærmere bestemmer det statsretlige hjemmestyre, der blev resultatet, vies med rette råstofproblematikken megen opmærksomhed (36 sider). Det var et punkt, som grønlænderne fra starten var enige om skulle være særanliggende, men det blev taget helt ud af ordningen og blev reguleret som et særligt fællesanliggende med betydelig praktisk overvægt til den danske side. Brøsted antyder (s. 35), at der lå kernen i den danske uvilje til at anerkende grønlænderne som et folk med folkeretslige rettigheder. Og det kan være lige så god en arbejdshypotese som nogen anden. Beklageligvis har Brøsted ikke fundet plads til at gå nærmere ind i en analyse af årsagerne til den danske indgriben, men det er givet et problem, som vil beskæftige den fremtidige forskning.

Afslutningsvis er der grund til at understrege, at det er et redeligt arbejde. Der er ingen citatfusk, der er ingen skæv præsentation eller referater af kilderne. Forfatterens ståsted er klart vedgået, men hvor han selv tager fat, må man forberede sig på nogle argumentationskæder, der nok har orden i den formelle logik, men som måske hviler for meget netop på den.

Axel Kjær Sørensen

Erik Carlé: *Døden i Vestre*. (Gyldendal 1980, 123 s.)

Hvad der helt ensidigt gør denne bog interessant er den omstændighed, at forfatteren har ydet kirkelig bistand ved omkring 30 henrettelser af landssvigere; han blev nemlig ansat som medhjælper for præsten ved Københavns fængsler 1948 med tjeneste ved Vestre Fængsel.

Hos Karl O. Christiansen kan man læse om landssvigernes sociologiske baggrund (Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen, 1950. Landssvigerkriminaliteten i sociologisk belysning, 1955). Hos Carlé får man en smule indtryk af de enkelte skæbner, grupperet af forfatteren i »De enfoldige«, idealisterne, opportunisterne etc. Carlés bog giver ingen støtte for tilhængere af dødsstraf. Tværtimod. Forfatterens holdning er klar ud fra de erfaringer, han har gjort. »Man kan ikke gøre mennesker til bøddler,« skriver han. Og han er klar til at tage konsekvensen: »Hellere de lange knives nat end juridisk akrobatik«.

Carlé argumenterer dog ikke særlig skarpt for synspunktet i sin bog, der i passager virker lidt udflydende. Han er sjælesørgeren, hos hvem passiviteten nødvendigvis må have overtaget.

Ib Gejl

Erik Mader: *SF under »det røde kabinet« 1966-1968*. (Odense Universitetsforlag, 1979). 242 s.

Det første arbejderflertal er en af de centrale episoder i de sidste årtiers danske historie. Den fængsler ved sin umiddelbare dramatik. Den socialdemokratiske mindretalsregering gjorde efter valget 22. november 1966 sin eksistens afhængig af samarbejdet med et parti, der var i gang med et forsøg på at